

20 ГОДИНИ УКРАИНИСТИКА В СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВЕТИ КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

Райна Камберова

През учебната 1996/1997 година за първи път специалността „Славянска филология“ освен чешка, полска, сърбохърватска, словашка филология обявява прием и за студенти украинска филология. Това е годината, която официално може да се смята за годината на основаването на българската университетска украинистика.

Въпреки че, ако погледнем по-назад в историята на Софийския университет, то за развитие на украинистичната идея можем да говорим доста отдавна. Така например украинско участие откриваме още в полагането на основите на Висшето училище (по-късно Софийски университет), когато през 1889 г. за преподавател е поканен известният украински учен Михайло Драгоманов. Приносът на М. Драгоманов за издигането на научното ниво на университета е огромен, а освен това той играе значителна роля и в културния и обществен живот на България в онова време.

С идеята за възникване на университетска украинистика се свързва името на професор Симеон Русакиев (1910 – 1991). Проф. Русакиев заема постове ръководител на Катедрата по руска и съветска литература във Факултета по славянски филологии (1967 – 1975) и заместник-ректор на Софийския университет (1953 – 1958). През 1964 г. той публикува изследване за украинския поет „Платон Воронко. Личност и творчество“, а година по-късно защитава докторска дисертация в Украйна на тема „Тарас Шевченко и българската литература“. В по-нататъшните си научни трудове той продължава да се занимава с изследването на украинско-българските литературни взаимоотношения, като по този начин укрепва интереса към украинската проблематика в българската научна сфера. Проф. Русакиев поставя изследването на украинско-българските литературни връзки на високо академично ниво и лично подкрепя интереса сред студентите към тази проблематика.

Като първи профилиран и дипломиран украинист в Софийския университет можем да посочим Лидия Терзийска. Тя завършва украинска филология в Киевския университет през 1963 г. с втора специалност „Руски език и литература“. Завръщайки се в България, тя постъпва на работа в Катедрата по руска и съветска литература като стажант-асистент. Любовта ѝ към украинистиката обаче не успява да остане незабелязана и няколко години по-късно тя защитава дисертация на тема „Българската тема в украинската литература“. За първи път в историята на Софийския университет Л. Терзийска открива

факултативен курс по украински език, който е посещаван не само от студенти-филолози, но и от студенти от историческия и геолого-географския факултет, от колеги преподаватели.

Л. Терзийска, проф. С. Русакиев и други техни колеги обединяват усилията си и на няколко пъти се опитват да открият украинска филология като отделна специалност в Софийския университет. За съжаление, обаче, това се оказва невъзможно, тъй като за създаването на нова специалност е необходимо наличието на различни предпоставки – необходим брой преподаватели по съответните дисциплини, научни и академични връзки с университетските институции в страната, чиито език и култура ще се изучават и др. Предвестник на това, че създаването на университетска украинистика би могло да се случи, става обявяването на украинска филология за изучаване като втора специалност през 1994 година. В преподаването на украински практически език и теоретичните езиковедски дисциплини активно се включва проф. Иван Андрийович Стоянов, който по това време е гост-лектор в Софийския университет (1992 – 1998). Той е етнически българин, украинист и изтъкнат учен-славист. Проф. Стоянов заедно с доц. Л. Терзийска започват да подготвят студентите, желаещи да изучават украински език и литература. Така усилията на тези двама учени, украинисти и ентусиасти водят до основаването на украинската филология като отделна специалност през 1996 година, когато са приети първите студенти украинска филология.

Малко след основаването на българската университетска украинистика в преподаването се включват украинките Таня Димитрова и Валентина Драгулева, бивши преподавателки по руски език с многогодишен опит. В. Драгулева продължава да преподава практически украински език и до днес. Л. Терзийска чете курсовете по „Културни и исторически реалии“, „История на украинската литература“, а упражненията по украинска литература води д-р Владимир Колев. Той е „продукт“ на българската украинистика – завършва украинска филология в Софийския университет и защитава дисертация на тема „Тематични доминанти в творчеството на Олександр Довженко“ под ръководството на Л. Терзийска.

Теоретичен курс по езикознание и историческа граматика на украинския език на украинистите първоначално чете доц. Валентин Гешев, специалист по сравнително-историческа граматика на славянските езици, който благодарение на ентусиазма си, широкия кръг на интересите и необикновената ерудиция става и един от основателите на украинистиката. По-късно тези дисциплини започва да чете Албена Стаменова. Тя е бохемист по образование, но благодарение на задълбочения си интерес в областта на историята на книжовните езици постъпва като редовна докторантка по украински език. През 2004 година А. Стаменова защитава дисертационен труд на тема „Лексикални

старобългаризми в съвременния украински книжовен език“. Паралелно с това тя преподава украински практически език и се включва активно в укрепването на българската университетска украинистика. Към днешна дата доц. А. Стаменова е ръководител на Катедрата по славянско езикознание и продължава да чете лекции по „История на украинския книжовен език“, „Историческа граматика на украинския език“. Всички части на теоретичния езиковедски курс („Фонетика“, „Морфология“, „Словообразуване“, „Лексикология“, „Синтаксис“) са поети от Павлина Мартинова-Иванова. Подобно на научния път на д-р Вл. Колев, тя също е випускница на българската украинистика и защитава дисертация през 2013 г. на тема „Причастни и деепричастни конструкции в украинския и българския език“.

Българската украинистика попълва преподавателските си кадри от своите собствени випускници, за което е доказателство и дейността на Райна Камберова. Тя е от първия випуск завършили украинисти на Софийския университет през 2001 година. От същата година тя преподава украински практически език. Защитава дисертация през 2009 година на тема „Лексеми със сетивна семантика в произведенията на украинските поети символисти“. Днес продължава да преподава украински и чете курсовете по „Стилистика на украинския език“ и „Прагматика“.

Украинистиката се развива успешно благодарение на работата на украинските лектори, чиито опит като носители на езика и преподаватели е изключително ценен. Досега лектори са били Валентина Червоножко (Киев, 1999), Остап Сливински (Лвов, 2003), Наталя Григораш (Лвов, 2006), Лилияна Куртова (Одеса, 2008), Олга Сорока (Лвов, 2009-до днес).

Софийският университет „Свети Климент Охридски“ поддържа връзки с няколко украински висши учебни заведения, сред които са Киевският национален университет „Тарас Шевченко“, Педагогическият университет „М. Драгоманов“, Лвовският национален университет „Иван Франко“ и др. Украинистите по време на следването си имат възможност да заминат на стажове в Украйна, които им помагат да усвоят по-добре езика и да се запознаят с преподаването на славистичните дисциплини в тамошните университети.

Сред постиженията на украинистиката на челно място се нарежда създаването на официален сайт, разработен в резултат на няколко проекта към Научно-изследователския център на Софийския университет. Интернет-страницата се нарича „Българска виртуална украинистика“ и официално стартира през месец май 2009 година. Страницата може да бъде посетена на адрес www.bgukrainistika.com и е триезична – има версия на български, украински и английски език.

Проектът е насочен към студентите-украинисти, преподавателите, изследователите в областта на украинистиката и славистиката в по-общ план, към различните

културни институции, бизнеса, както и към всеки, който се интересува от Украйна и от украинско-българските връзки. Водеща характеристика на страницата е нейната ориентираност към практическото усвояване на украинския език от студентите и от всички желаещи да изучават украински език българи. С течение на годините Българската украинистика успя с лични средства, дарения от преподаватели от нашия университет, на украински университети, Посолството на Украйна в България, различни организации и фондации, видни български и украински преводачи, най-вече от личните библиотеки на частни лица, да събере значително количество литература, която се намира в кабинета по украински език „Михайло Драгоманов“ в Ректората. На сайта може да бъде намерен електронният каталог на украинистичната библиотека.

От 2010 година на адреса на Българската виртуална украинистика излиза електронният алманах „Българска украинистика“. Той е онлайн издание, чиято цел е веднъж годишно да публикува научни изследвания в областта на хуманитаристиката, в частност на украинистиката. „Българската украинистика“ има международен стандартен номер за продължаващи издания (ISSN номер). Желанието на членовете на редакторския съвет е да представя редовно постиженията на българската университетска украинистика, да осигурява възможност на читателската аудитория да се запознава с приносни изследвания в областта на украинско-българското културно и научно взаимодействие, със съпоставителни изследвания, а също така и с новостите, отнасящи се до предстоящи научни форуми, новопубликувани книги, рецензии и др.

Като резултат от преподавателския опит на преподавателите Албена Стаменова и Райна Камберова българската университетска украинистика може да се похвали с публикуването на два учебника по украински език за българи – част 1 и част 3. Те са част от замислена поредица, която има за цел да покрие нуждите от помощни учебни материали на българските студени при изучаването на украински език. „Украински език за българи, част 1“ излиза през 2008 година и е преиздаден през 2012 с автори А. Стаменова и Р. Камберова, а „Украински език за българи, част 3“ е издаден през 2015 година с автор Р. Камберова. Предстои публикуването на другите части. Лекторката по украински език Олга Сорока публикува два разговорника – „Кажете го на български“ (2011) в съавторство с Б. Сокил и „Украинско-български разговорник: фрази, думи, коментари“ (2015) в съавторство с Б. Сокил, О. Албул, а през 2016 година – „Кратък тематичен речник на българския, чешкия, полския и украинския език“ със съавтори Е. Крейчова, Н. Сталянова-Михайлова.

Но най-ценното, с което може да се похвали Българската украинистика, това са нейните студенти. Направената статистика сочи, че за двадесетте години от основаването ѝ са постъпили повече от 130 студенти в специалността, защитилите докторски

трудовете по украински език и литература са 6 души, а в момента се обучават още 3. С удоволствие можем да се похвалим, че випускниците на Българската украинистика се реализират успешно като учени, преводачи, редактори, журналисти, говорители в телевизии, коректори, учители и много други. Техните успехи са най-важните постижения на Българската украинистика.

Българската украинистика не само е единствената университетска такава, но и въобще е единственият център за изучаване на украинска култура, литература и език в България. Тя играе важна роля за посредничество и популяризация на двете култури, на създаване на трайни научни и културни контакти. След 20 години изковаване на традиции, създаване на високи образци за качество на преподаването, уверено и без преувеличение може да се твърди, че Българската украинистика е водеща в Европа и света.